

Plangebied Westerdijk 27 te Leimuiden

Gemeente Kaag en Braassem

Archeologisch Bureauonderzoek

Hazenberg AMZ Publicaties 2010-01

Colofon

Hazenberg AMZ Publicaties 2010-01

Titel: Plangebied Westerdijk 27 te Leimuiden, Gemeente Kaag en Braassem.
Archeologisch bureauonderzoek.

Projectnummer: 4470

Projectcode: mbl-lwb

Auteur: drs. A. Borsboom

Opdrachtgever: Bouw- en Aannemingsbedrijf Meerburg BV

Versie: 0.4

Autorisatie: drs. L. Bruning

Datum: 15 januari 2010

ISSN 1872-4736

Hazenberg Archeologie Leiden bv
Middelstegracht 89r
2312 TT LEIDEN

☎ 071 - 5126 216

☎ 071 - 5212 437

🌐 <http://www.hazenbergarcheologie.nl/>

© 2010 Hazenberg Archeologie Leiden bv

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hazenberg Archeologie Leiden bv.

Contactgegevens Hazenberg Archeologie

Contactpersoon	Arno Borsboom
Telefoon	026 – 84 50 790
Mobiel	06 – 53 71 97 63
Adres	Vestiging Oost Nederland
Postadres	Oude Kraan 72 - kantoor 403 6811 LL ARNHEM
E-mail	A.Borsboom@hazenbergarcheologie.nl

Contactgegevens opdrachtgever

Organisatie	Bouw- en aannemingsbedrijf Meerburg BV
Contactpersoon	Cees Meerburg
Telefoon	
Mobiel	
Adres	Touwbaan 12 2352 CZ Leiderdorp
Postadres	Postbus 63 2350 AB Leiderdorp
E-mail	cmeerburg@meerburg.nl

Autorisatie

L. Bruning

(paraaf)

Inhoudsopgave

Colofon	1
Inhoudsopgave	2
Administratieve gegevens	3
1. Inleiding	4
1.1 Plangebied	4
1.2 Onderzoekdoel	5
1.3 Methode	5
1.4 Huidig grondgebruik en verwachte bodemingrepen	5
1.5 Historisch grondgebruik	6
2. Landschappelijke situatie	8
2.1 Geologie	8
2.2 Geomorfologie.....	8
3. Archeologie.....	10
3.1 Bekende archeologische waarden.....	10
3.2 Verwachte archeologische waarden	10
3.3 Gespecificeerde archeologische verwachting	11
4. Conclusies en aanbevelingen	12
4.1 Conclusies.....	12
5.2 Advies	12
Literatuur	13
Bijlage 1: Archeologische Basiskaart	14

Administratieve gegevens

Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Kaag en Braassem
Plaats	Leimuiden
Toponiem	Westerdijk 27
Kaartblad	31A
Coördinaten	104415 / 469685 104460 / 469705 104470 / 469660 104420 / 469655
Kadastraal nr.	Gemeente Leimuiden, sectie A, perceel 3496
Oppervlakte plangebied	ca. 2520 m ²
Hoogte maaiveld	onbekend
Grondwatertrap	Onbekend, waarschijnlijk GWT III
Opdrachtgever	Bouw- en aannemingsbedrijf Meerburg BV
Uitvoerder	Hazenberg Archeologie
Bevoegd Gezag	Gemeente Kaag en Braassem
Contactpersoon namens gemeente	n.b.
Procedure	Projectbesluit
Huidig grondgebruik	bebouwd: woning, loods, voormalige palingrokerij
Historisch grondgebruik	oeverzone/water, bebouwing, dijk
Geplande bestemming	4 vrijstaande woningen (o.v.)
Belangrijkste bodemverstoringen	sloopwerkzaamheden, funderingswerk/heien
Onderzoeksmelding (CIS-code)	38917
Datum onderzoeksmelding	13-01-2010

1. Inleiding

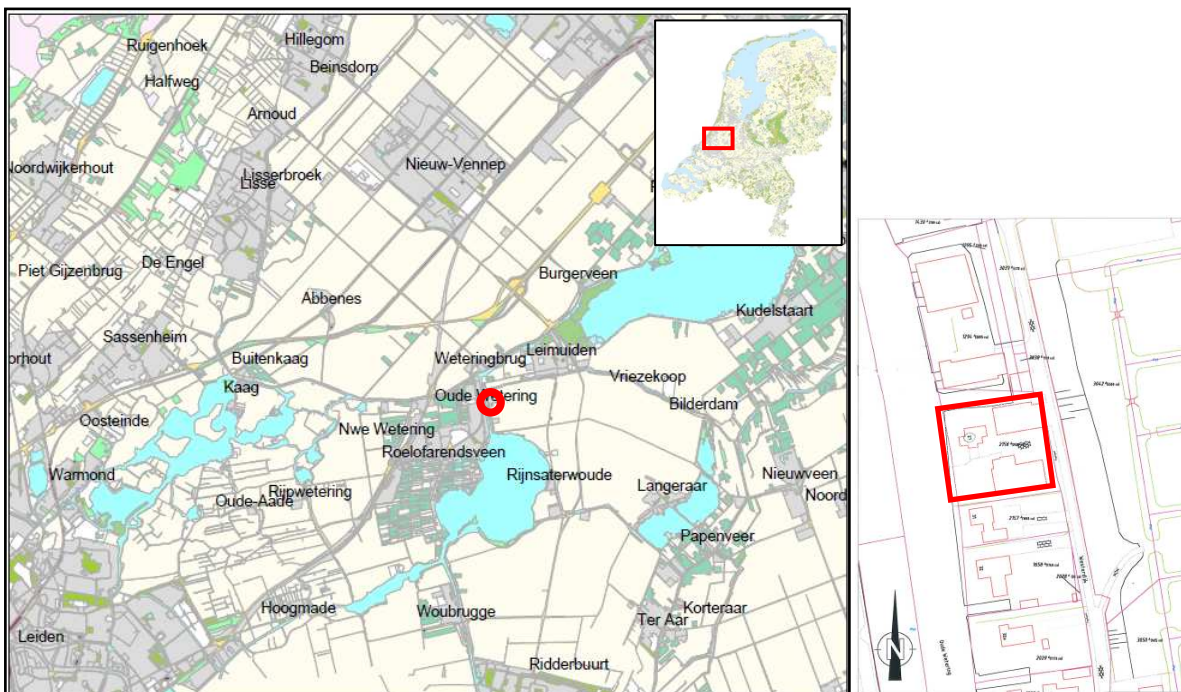
Bouw- en aannemingsbedrijf Meerburg BV is van plan om in plangebied Westdijk 27 te Leimuiden (gemeente Kaag en Braassem) een viertal vrijstaande woningen te ontwikkelen. Het plangebied is ca 2.500 m² groot en momenteel al bebouwd met een woning en een (voormalige) palingrokerij.

Bij deze plannen zijn bodemingrepen voorzien, waardoor mogelijk aanwezige waardevolle archeologische resten geheel of gedeeltelijk vernietigd kunnen worden. In het kader van het te nemen projectbesluit heeft de bevoegde overheid, de gemeente Kaag en Braassem, aangegeven dat er voorafgaand aan de uitvoering van de plannen archeologisch onderzoek uitgevoerd moet worden.

Uit dit archeologisch vooronderzoek onderzoek moet blijken wat de effecten van de plannen zijn op (eventueel) aanwezige resten en hoe daar mee omgegaan moet worden. De eerste fase van dat vooronderzoek bestaat, conform de procedure zoals beschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie,¹ in de regel uit een bureauonderzoek. Hazenberg Archeologie is daarom door Meerburg BV verzocht om een archeologisch bureauonderzoek uit te voeren.

1.1 Plangebied

Het plangebied bevindt zich op een perceel aan de Westerdijk, en is gelegen aan de Oude Wetering (afb. 1). Deze is ten noordoosten van Leiden gelegen en verbindt het Braassemermeer met de Westeinderplassen en Kagerplassen. Aan de noordrand van het plangebied bevindt zich een insteekhaven. Het plangebied is ca 2500 m² groot en is reeds deels bebouwd: op het terrein bevinden zich een woning, een loods en een voormalige palingrokerij.

Afb. 1: Globale ligging plangebied (rode cirkel). Rechts: begrenzing plangebied (rode kader).

¹ KNA, versie 3.1. Zie ook www.sikb.nl

1.2 Onderzoeksdoel

Het doel van dit bureauonderzoek is het verzamelen van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen en omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens.

Het resultaat van het onderzoek is een gespecificeerde archeologische verwachting, op basis waarvan door de bevoegde overheid een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel benodigd) vervolgonderzoek.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt geprobeerd de volgende onderzoeksvragen zo goed als mogelijk te beantwoorden:

- Zijn er binnen de grenzen van het plangebied bekende archeologische en/of cultuurhistorische waarden aanwezig?
- Worden er binnen het plangebied archeologische en/of cultuurhistorische waarden verwacht?
- Wat is naar verwachting de aard, omvang, ligging en datering van de (verwachte) archeologische resten?
- In hoeverre hebben (sub)recente bodemingrepen binnen het plangebied eventueel aanwezige archeologische waarden aangetast?
- Op welke wijze worden eventueel aanwezige waarden bedreigd door de plannen en voorziene bodemingrepen?

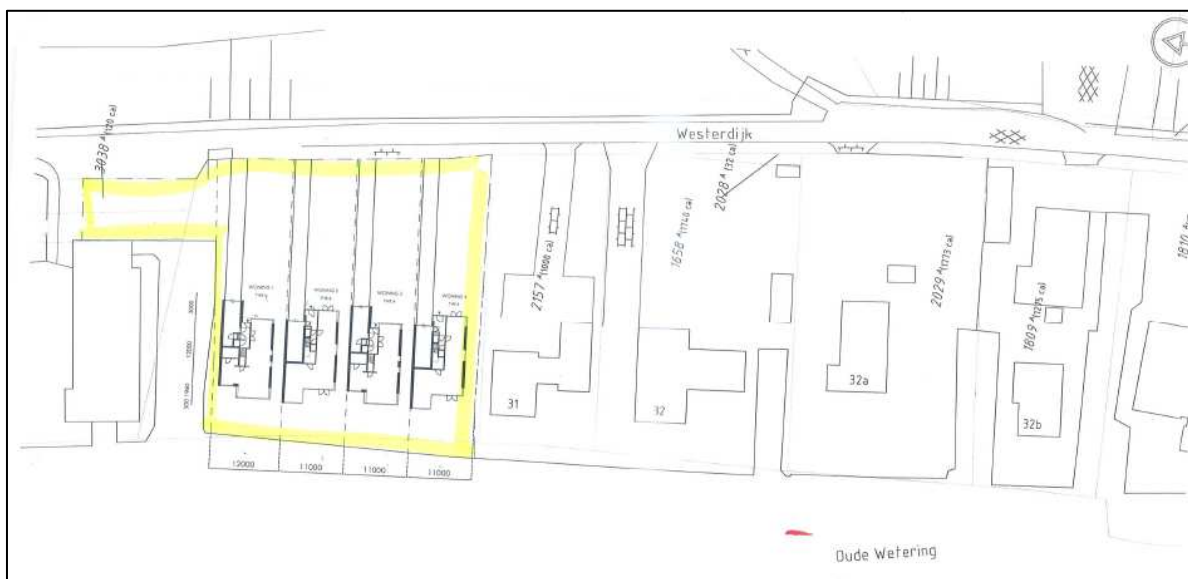
1.3 Methode

Het onderzoek is uitgevoerd conform het protocol bureauonderzoek van KNA 3.1. De volgende bronnen zijn hierbij onder andere geraadpleegd:

- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden IKAW (via Archis)
- Archeologische Monumentenkaart AMK (via Archis)
- Landelijke archeologische database ArchisII
- Historische kaarten (via watwaswaar.nl)
- Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH)
- Bodemkaart 1:50.000 (via bodemdata.nl / Archis)
- Geomorfologische kaart 1:50.000 (via Archis)
- Luchtfoto's onderzoeksgebied (Google Earth)
- Topografische Kaart 1:25:000 (Topografische Dienst, Emmen)
- relevante publicaties en literatuur
- aanvullende informatie van de opdrachtgever
- Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS)

1.4 Huidig grondgebruik en verwachte bodemingrepen

Het plangebied bestaat momenteel deels uit erf en is gedeeltelijk bebouwd. Er bevinden zich drie panden op het terrein: een woning, een loods, en een voormalige palingrokerij. Deze zullen alledrie gesloopt gaan worden, waarna in de voorlopige plannen op de locatie vier vrijstaande woningen gebouwd zullen worden (afb. 2).

Afb. 2: Conceptplan nieuwe inrichting (plangebied geel omlijnd).

De verwachte bodemingrepen bij de voorgenomen ontwikkeling zijn het onderheien van de woningen met betonnen heipalen, en het ontgraven van sleuven voor funderingsbalken en aanleg nutsvoorzieningen.

1.5 Historisch grondgebruik

Uit de diverse historische atlanten en kaarten blijkt dat het plangebied zich bevindt in een strook langs de Oude Wetering die al sinds eeuwen bebouwd is geweest. Zo staat op de Waterschapskaart uit 1609-1616 van Floris Balthasar van Berckenrode op zowel de westelijke als de oostelijke oever een vrijwel ononderbroken rij huizen aangegeven (afb. 3).

Afb. 3: Omgeving plangebied op waterschapskaart van Van Berckenrode (1609-1616).

Afb. 4: Omgeving plangebied in de atlas van Blaeu (1657). (bron: www.leidenarchief.nl).

Ook op de kaart in de atlas van Blaeu uit 1657 is te zien dat, alhoewel op de oostelijke oever minder dicht op elkaar staand dan op de westelijke oever, er aan beide zijden van de Oude Wetering huizen stonden (afb. 4).

De omgeving van het plangebied is ook in latere perioden bewoond geweest. Ook op kaarten uit de 18^e en 19^e eeuw worden woningen aangegeven langs de Oude Wetering. (afb 5). Duidelijk is te zien dat, alhoewel de westelijke oever dichter bebouwd is, aan beide zijden van de Oude Wetering huizen stonden.

Op diverse kaarten wordt bij deze bebouwing ook een zaagmolen aangegeven. Hoewel de exacte positie moeilijk te duiden is van deze oude kaarten, lijkt deze net ten noorden van het plangebied gelegen te hebben (afb. 5)

Afb. 5: Omgeving plangebied op Topografische Militaire Kaart 1830-1850 (links) en veldminuut van de TMK uit 1849 (rechts). Globale ligging plangebied in rode cirkel (bron: www.watwaswaar.nl).

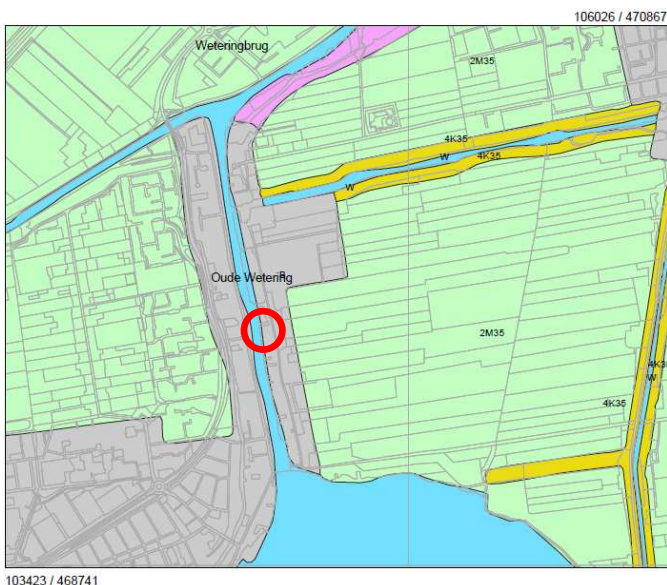
2. Landschappelijke situatie

2.1 Geologie

Het plangebied bevindt zich in het veengebied achter de kustzone met duinen en strandwallen. In dit gebied komen veel plassen en droogmakerijen voor, die ontstaan zijn als gevolg van grootschalige veenwinning en vervolgens drooglegging door de mens. Als gevolg hiervan komen relatief oude afzettingen voor aan het oppervlak. In dit geval zijn dat mariene wad en kwelderafzettingen (getijafzettingen) die lithostratigrafisch gerekend worden tot het Laagpakket van Wormer, die tot de Formatie van Naaldwijk behoort (in oude nomenclatuur: Afzettingen van Calais).

2.2 Geomorfologie

Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied in een vanwege bebouwing ongekarteerde zone (kaarteenheden B). Op basis van extrapolatie bestaat de ondergrond in het plangebied uit een vlakte van getijafzettingen (kaarteenheden 2M35). Binnen deze afzettingen wordt op de kaart geen onderscheid gemaakt. Deze bestaan echter vaak uit een laterale afwisseling van geul- en oeverafzettingen, en (onderwater)kleien.

Afb. 6: geomorfologische kaart van de omgeving van het plangebied (rode cirkel). (bron: ArchisII)

De Westerdijk vormt de begrenzing van de oostelijk gelegen droogmakerij van De Heilige Geest Polder. Het buitendijkse gebied langs de Oude Wetering is niet verveend, zodat in de zones langs het water nog veen in de ondergrond aanwezig is.

2.3 Bodemkundige situatie

Op de bodemkaart van Nederland (geraadpleegd via Archis) valt het plangebied binnen het vanwege de bebouwde kom niet gekarteerde gebied (afb. 6). Door de omliggende kaarteenheden te extrapoleren kunnen echter wel uitspraken gedaan worden over welk bodemtype in het plangebied verwacht kan worden.

In het plangebied komen naar verwachting Tochteerdgronden voor (zie afb. 7; code pMo50), die kenmerkend zijn voor de gronden van voormalige meerbodems is droogmakerijen. Als gevolg van restanten van veenwinning en het bezinken van verslagen veen ("meermolm") voor de drooglegging kenmerkt dit bodemtype zich door een humeuze bovenlaag op verder ongerijpte grond.

Aangezien de zone langs de Oude Wetering al gedurende lange tijd bewoond is geweest, is er een goede kans dat de bovengrond hier (deels) bestaat uit opgebracht materiaal.

Afb. 7: Bodemkaart van de omgeving van Bodegraven. Plangebied in rode cirkel. (bron: ArchisII)

3. Archeologie

Om de reeds bekende archeologische waarden van het plangebied in kaart te brengen is het centrale archeologische informatiesysteem ARCHIS II geraadpleegd (januari 2010). Daarnaast zijn diverse andere bronnen onderzocht op voor het plangebied relevante informatie (zie 1.3).

3.1 Bekende archeologische waarden

Archeologische Monumenten Kaart (AMK)

Het plangebied bevindt zich niet binnen het grenzen van een terrein met een vastgestelde archeologische waarde op de Archeologische Monumentenkaart. Er zijn ook in de (wijde) omgeving van het plangebied geen archeologische monumenten of terreinen met vastgestelde waarde aanwezig (zie Bijlage 1).

Waarnemingen en vondsten (Archis)

Uit het plangebied zelf zijn geen archeologische vondsten of waarnemingen bekend (zie Bijlage 1). Uit de directe omgeving van het plangebied is slechts één waarneming bekend uit 2007 (waarnemingsnummer 412.333). Het betreft een booronderzoek aan de Kerkstraat 77 in Oude Wetering, ca. 400 m ten noorden van het plangebied. Het betreft een booronderzoek waarbij fragmenten aardewerk uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe Tijd zijn aangetroffen, mogelijk echter in een ophooglaag. Tevens is waargenomen dat ter plaatse nog (veraard) restveen aanwezig is, met daaronder afzettingen van het Laagpakket van Wormer.

Ook het terrein aan de Kerkstraat 65/66 in Oude Wetering is eerder onderzocht (Deunhouwer, 2002). Bij het booronderzoek werd vastgesteld dat er nog restveen aanwezig was, al dan niet opgehoogd met veenplaggen, en daaronder zware (Calais) klei. Archeologische indicatoren of artefacten zijn bij dat onderzoek niet aangetroffen.

Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS)

Volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van Zuid Holland bevindt het plangebied zich binnen een oude stads of dorpskern (afb. 8; bruine kaarteenheden). Ook geeft de CHS aan dat het plangebied deel uitmaakt van een historisch lintdorp van hoge waarde, met redelijk intacte structuur en vrij gave bebouwing.

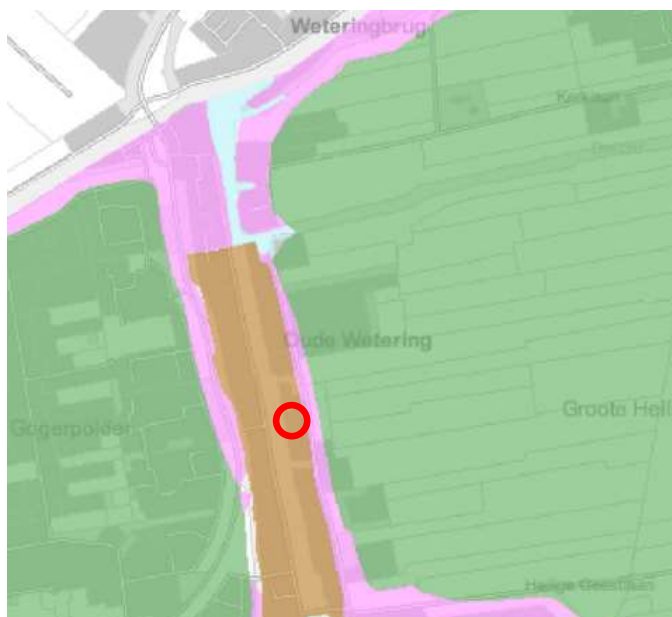
3.2 Verwachte archeologische waarden

Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)

Volgens de IKAW geldt voor het plangebied een lage kans op het aantreffen van archeologische resten.

Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS)

Volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van Zuid Holland bevindt het plangebied zich binnen een oude stads- of dorpskern (afb. 8; bruine kaarteenheden). In deze gebieden wordt een hoge kans op de aanwezigheid van archeologische sporen aangegeven. Tevens bevindt het zich in een zone waar nog restveen aanwezig is (afb. 8; roze eenheden). Ook de zones met restveen hebben een grote kans op aanwezigheid van archeologische sporen. Volgens de CHS geldt daarom voor het plangebied een zeer grote kans op de aanwezigheid archeologische sporen.

Afb. 8: Uitsnede CHS Zuid-Holland. Plangebied in rode cirkel. (bron: geo.zuid-holland.nl)

3.3 Gespecificeerde archeologische verwachting

In het plangebied worden sporen van bewoning uit de (vroeg) Nieuwe Tijd verwacht en mogelijk ook uit de (Late) Middeleeuwen. Het betreft hier naar verwachting resten van lintbebouwing langs de Oude Wetering en de Westerdijk.

De verwachte vindplaatsen zijn huisplaatsen, bestaand uit één of meerdere fasen van woningen met omliggend erf. De sporen zullen bestaan uit fundamente en/of ondergrondse delen van hout- of steenbouw, en bijbehorende sporen zoals fundamente van bijgebouwen, kuilen, water- en beerputten.

De omvang van de verwachte vindplaatsen is klein tot matig groot (<2000 m²). De sporen bevinden zich in de bovenkant van het veenpakket. De exacte diepte onder maaiveld hiervan is niet bekend en afhankelijk van de dikte van het naar waarschijnlijk aanwezig ophogingspakket, maar begint naar verwachting tussen 0,5 en 1,0 m –mv. Dit type vindplaatsen worden in de regel gekenmerkt door een relatief groot aantal sporen en vondsten, al dan niet met een vuile laag.

Bewoningssporen uit vroegere perioden worden niet verwacht, maar kunnen aanwezig zijn indien de getijafzettingen onder het veen uit oeverafzettingen bestaan.

Vanwege de bestaande bebouwing zullen eventueel aanwezige resten al in enige mate verstoord zijn, o.a. door heipalen.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Uit de analyse van historische kaarten blijkt dat het plangebied al vanaf minimaal de 17^e eeuw bebouwd is geweest, maar mogelijk gaat de bewoning verder terug tot de Late Middeleeuwen. Door deze bewoning is het gebied nooit afgegraven voor veenwinning, en is het oorspronkelijke veen in principe nog aanwezig. Daarop en daarin kunnen nog archeologische resten aanwezig zijn; de kans daarop wordt redelijk groot geacht.

Onder het veenpakket komen naar verwachting oudere getijde afzettingen voor, waarvan met name de oeverwallen langs de geulen in de prehistorie bewoond waren. Op basis van de resultaten van eerder uitgevoerde booronderzoeken in de nabije omgeving worden in het plangebied geen geul- of oeverafzettingen verwacht. Uit vroegere perioden worden daarom geen archeologische resten verwacht.

Alhoewel de aanwezige archeologische resten naar verwachting al in enige mate verstoord zijn, is dit naar verwachting nog beperkt. De voorgenomen bouwplannen zullen de mogelijk aanwezige resten geheel of gedeeltelijk aantasten of vernietigen.

5.2 Advies

Op basis van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek wordt het volgende advies uitgebracht:

In het plangebied dient voorafgaand aan de uitvoering van de bouwwerkzaamheden een vervolgonderzoek in de vorm van een *karterend* Inventariserend Veldonderzoek (IVO) uitgevoerd te worden.

Doel van dat onderzoek is vaststellen of de verwachte bodemopbouw ook daadwerkelijk aanwezig is, en of er aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van de (verwachte) archeologische vindplaatsen.

Het karterend veldonderzoek kan in de vorm van een booronderzoek uitgevoerd worden. Indien het karterend onderzoek aanwijzingen oplevert dat er inderdaad nog archeologische resten aanwezig zijn, dienen deze vervolgens door middel van (gravend) onderzoek nader onderzocht te worden en/of opgegraven te worden.

De beslissing welk nader archeologisch onderzoek wordt verlangd in het kader van de vergunningaanvraag, wordt echter genomen door de daartoe bevoegde overheid, de gemeente Bodegraven. Over bovenstaande conclusies en advies dient daarom contact opgenomen te worden met de gemeente Bodegraven.

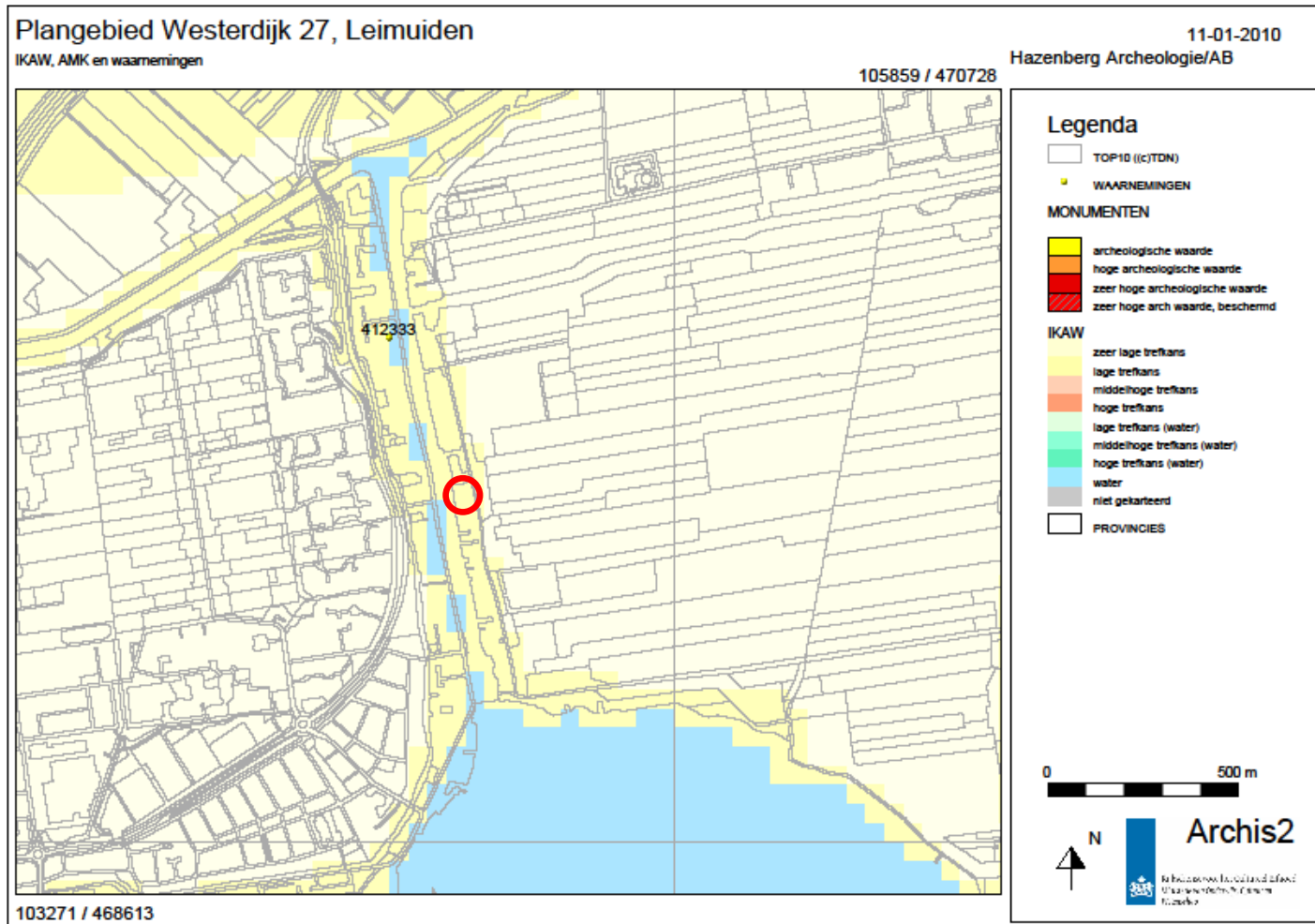
Literatuur

Deunhouwer, P., 2005: Plangebied Kerkstraat 65/66, Oude Wetering, Gemeente Alkemade; een inventariserend archeologisch onderzoek

Deeben, J.H.C. et al. (red.), 2008: *De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie.* RAM 155. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland.* Groningen/Houten.

Bijlage 1: Archeologische Basiskaart

Plangebied in rode cirkel